

Motren S. A problem knot of democratization of world political order

The author defines difficulties on the way toward formation of the global democratic political order; characterizes and treats globalism as the main problematic phenomenon of world's modern development; gives a wide prospect of negative practices/destructive influences, which are considered to be the consequences of globalized political climate; offers the key elements of systemic reformation's strategy.

Keywords: *globalism, democracy, system of the world order, inter-subjects' relations.*

УДК 329.11

Шаповал Катерина Ігорівна,

магістр кафедри політичних наук

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

СУТНІСТЬ ТА БАЗОВІ ЦІННОСТІ НЕОКОНСЕРВАТИЗМУ

У статті досліджуються основні підходи до визначення сутності неоконсерватизму, та основні цінності, які притаманні даній політичній ідеології. Проаналізовано основні економічні, соціальні та політичні пріоритети та течії неоконсерватизму.

Ключові слова: *неоконсерватизм, політична ідеологія.*

Актуальність обраної теми полягає перш за все в тому, що неоконсерватизм є однією з провідних ідеологій сучасного світу. З цією ідеологією пов'язані імена М. Тетчер, Р. Рейгана, Г. Коль, та сучасними представниками республіканської та консервативної партії США та Великобританії відповідно.

В кінці ХХ століття неоконсерватизм стає однією з найвпливовіших доктрин. Це підтверджує той факт, що уряди найпотужніших держав світу очолювали неоконсерваторами, а саме: в США – Р. Рейган, в Великобританії – М. Тетчер, в Німеччині – Г. Коль. Сьогодні в Великобританії неоконсерваторів репрезентує Д. Кемерон, лідер консервативної партії, та діючий прем'єр-міністр Великобританії. В США це республіканська партія, яка в даний момент знаходиться в опозиції, але є однією з двох найпотужніших партій Сполучених Штатів Америки. Християнський-демократичний союз представляє основні цінності неоконсерватизму в німецькому Бундестазі, а його лідер А. Меркель є федеральним канцлером Німеччини, одна з найвпливовіших політиків сучасності. Тому дослідження неоконсерватизму сьогодні є актуальними у контексті необхідності розуміння основних напрямків та складових зовнішньої та внутрішньої політики, яку проводять країни Заходу як основні актори на світовій політичній арені, що мають беззаперечний вплив на політичне життя інших країн.

Саме поняття «неоконсерватизм» дослівно означає «новий консерватизм», але в науковій літературі вживається також термін «сучасний консерватизм». В академічній літературі неоконсерватизм визначається як напрямок у західній соціально-філософській, політологічній і соціологічній думці, який виник у процесі перегляду ідей і цінностей лібералізму та консерватизму і фактично є їх новим синтезом. Інакше кажучи, неоконсерватизм постійно «балансує» між класичним лібералізмом, який вважає, що держава має бути підпорядкована суспільству, і класичним консерватизмом, який дотримується протилежної позиції.

Неоконсерватизм робить акценти на таких тезах: необхідність обмеження індивідуалізму сучасної людини; необхідно зміцнювати політичну та духовну єдність нації, зберігати її самобутність [5, с. 128]. Неоконсерватори завжди виділяли групове єднання, цементування традиційними для певного соціуму загальними і політичними цінностями тощо.

Загалом неоконсерватизм вдало переосмислив традиційні цінності притаманні консерватизму щодо відношення до реалій постіндустріального етапу розвитку суспільства

загалом. Різноманітність стилів життя та посилення різноманітної незалежності людини саме від новітніх технологій, прискоренний темп життя та порушення духовної та екологічної рівноваги – це все породило масштабні кризи в суспільствах західних країн, та поставило під сумнів багато вже існуючих цінностей європейської цивілізації. В цих умовах неоконсерватизм зміг запропонувати суспільству духовні пріоритети родини та релігії, соціальної стабільності, що перш за все потребувало тогочасне суспільство, стабільність, що базувалась на моральній взаємовідповідальності громадян суспільства та держави, їх взаємодопомоги, повага до прав і свобод громадян та недовіри до надмірної демократизації суспільства, міцним державним порядком та стабільності [6, с. 408].

Основна відповідальність за збереження життя людини, полягає саме на індивіда, який повинен перш за все розрахувати на власні сили. Така позиція повинна була підтримувати в нього ініціативу і стійкість та водночас не давати можливості індивіду розхолоджуватись завдяки постійній підтримці держави, та очікувати на її допомогу для вирішення кожного нагального питання, не зважаючи чи входить це до її компетенції чи ні. Держава в неоконсервативній ідеології, повинна базуватись на моральних принципах та збереженні єдності суспільства, забезпеченні для людини необхідних для існування умов на основі виключно законності та правопорядку, наданні можливості створювати політичні асоціації, розвитку інститутів та громадянського суспільства.

Оптимальним політичним устроєм для такої моделі взаємовідносин громадянина та держави є демократія. Проте основні зусилля теоретики неоконсерватизму (Д. Белл, З. Бжезинський, Н. Кристолл та ін.) концентрували на розробку програм подолання дефіциту управління суспільством (через надмірну причетність населення в політичному житті), захищаючи державу від соціальних навантажень, модернізуючи механізми захисту елітизму, вдосконалюючи ресурсів врегулювання конфліктів. (спробуйте перекласти простими реченнями – я не вловила суті) При цьому в американській версії неоконсерватизму акцент робився на визначені шляхів еволюції державності та організації влади, тоді як в західноєвропейських течіях, перевага надавалась збереженню соціокультурного середовища, удосконаленню моральних традицій та стимулюванню соціальної активності індивіда.

Звісно, запропоновані неоконсерватизмом програми економічного зростання та збереження політичної стабільності (припускали вирішення проблем, викликаних зростанням добробуту, нове розуміння ролі планування, регулювання рівня зайнятості і т. д.) не могли вирішити багато питань суспільного розвитку держав постіндустріального періоду еволюції (наприклад інфляція, зубожіння населення). Головне, що неоконсерватизм, надав людям ясну формулу взаємовідносин між соціальною відповідальністю індивіда та політично стабільною державою.

Неоконсерватори вважають, що головним в розвитку відносин держави та громадянського суспільства є потреби та інтереси суспільства в цілому, а не окремого індивіда. Ніколи потреби окремої людини не повинні бути вищими за національні пріоритети або державні інтереси.

Неоконсерватори наголошують, що суспільство – складна органічна цілісність, а його частини настільки взаємопов'язані, що зміна однієї з них підриває стабільність усього суспільства. У суспільно-політичній сфері не можна діяти за планом або згідно з соціальною теорією. Треба спиратися передусім на досвід. Суспільство вдосконалюється поступово за внутрішніми законами, виробленими в минулому. Вирішальне значення, на думку сучасних консерваторів, мають звичаї, вподобання, традиції народу. Головним критерієм суспільного розвитку представники цього ідеологічного напрямку вважають зміну звичок, традицій і характеру людей [3, с. 290-291].

Сучасні консерватори наголошують, що розвиток суспільства мусить бути безпечним як для окремої людини, так і для всього суспільного організму. Важливого значення в

удосконаленні суспільства сучасні консерватори надають моральному вдосконаленню людини.

Основні течії консерватизму – традиціоналістська й патерналістська – виступають на захист сильної влади й держави, вбачаючи в них засіб забезпечення традицій, національної своєрідності. Сучасні консерватори проти того, щоб визнавати метою суспільного розвитку свободу особистості. На їхню думку, суспільна мета постає як єдність інтересів держави та нації. Воля більшості не може бути останньою інстанцією, не можна абсолютизувати громадську думку, адже в сучасних державах її цілеспрямовано формують, нею маніпулюють. Оскільки сучасне суспільство плюралістичне й охоплює багато культур, то єдиної громадської думки бути не може. Кожен обстоює власну позицію, від чого страждає нація, держава.

Неоконсерватори як прихильники елітарної демократії вважають, що партійна демократія за умов постійної боротьби за владу призводить до того, що громадяни стають неслухняними, розбещеними. Не заперечуючи таких норм політичного консенсусу, як свобода, правова держава, федералізм, вони виступають за політичну централізацію, проголошують концепцію «обмеженої» демократії. Актуалізується критика лібералів, які завдали суспільству великої шкоди, сподіваючись, що свобода ринкових відносин стане економічними, соціальними й політичними важелями розвитку.

Наріжним каменем соціальної політики сучасні консерватори вважають заохочення особистих досягнень, ініціативи. Соціальний захист у державі повинен поширюватись лише на тих, хто не має змоги працювати. Неоконсервативна свідомість непримиренна до споживацтва. Кожен крок у бік соціальної справедливості сучасні консерватори розглядають як зрівнялівку, послаблення свободи. Сподівання громадян на те, що держава забезпечить їм комфортне існування, знімаючи чинники ризику, розглядається як протиприродні і небезпечні для держави, оскільки розвиток суспільства відбувається за рахунок ініціативи й відповідальності. Природною вважається натомість людська нерівність, наявність в суспільстві слабких (аутсайтери) і сильних особистостей [1, с. 330-331].

Ринкова економіка являє собою складний спонтанний порядок, в рамках якого вчинки одних індивідів координуються з вчинками інших за допомогою механізму цін. Останні виступають як своєрідні сигнали, що дозволяють передавати інформацію (про пропозицію товарів, запитах споживачів тощо). Виникаючі при цьому відносини, як результат взаємодії безлічі людей, які мають різні інтереси. У неоконсерватизмі підкреслюється той факт, що суспільство з ринковою економікою за своєю природою є плюралістичним. Сучасне відкрите суспільство «виросло з усвідомлення того, що люди можуть жити разом і приносити один одному користь, не маючи згоди щодо приватних цілей, які кожен з них переслідує».

На зміну кейнсіанству приходять монетаризм як альтернативна економічна теорія, згідно з якою сукупний обсяг продукту і рівень цін змінюються в залежності від зміни пропозиції грошей, і, отже, досягнення безінфляційного зростання економіки вимагає контролю за оборотом грошової маси. Часто в економічній літературі ним позначають антиінфляційну політику держави, яка пройшла апробацію в ряді промислово розвинених країн світу (США, Великобританії тощо) у 80-і рр. ХХ століття. Окремі її положення принесли суттєвий успіх у боротьбі з інфляційними процесами. Антиінфляційна програма передбачала встановлення високого банківського відсотка, припинення зростання заробітної плати і навіть її зниження. З цією метою пропонувалося підтримувати безробіття на досить високому рівні [2, с. 154].

Монетаристи вважають, що держава має обмежити своє втручання в господарське життя, лише підтримуючи стабільний темп росту грошової маси. На їхню думку, в довгостроковому плані фінансова експансія веде до росту відсоткових ставок та витісненню приватних інвестицій, а кредитно-грошова експансія стимулює інфляцію. Монетарна політика спирається на здатність грошово-кредитної системи істотним чином впливати на функціонування і розвиток економіки.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що основними ідеями неоконсерватизму стали:

- необхідне формування сильної влади, збереження в суспільстві сильної позиції держави;
- допуск до політичної влади можуть мати тільки представники елітних прошарків суспільства;
- сила державної влади – в професіоналізмі та моральності;
- у міжнародних відносинах на першому плані повинні бути національні інтереси, насамперед, економічна зацікавленість;
- тільки ринкові відносини ведуть до реального розвитку суспільства та людини;
- свобода та рівність несумісні;
- класична демократія – нездійсненна або шкідлива, необхідне єднання демократії та влади еліт;
- головне право особи – право мати власність і вільно розпоряджатися нею [4, с. 55].

Неоконсерватизм спроможний віднайти саме ті риси консерватизму, а також ті образи думки, які відповідали тогочасним викликам, які були пов'язані, перш за все з технологічним розвитком, зміг визначити пріоритети в сфері індивідуальної та суспільної програм життєдіяльності, викристалізував образ такої політики, яка здатна вивести все суспільство з кризи. Крім того, на неоконсерватизм зміг об'єднати в собі ідейні основи не лише консервативної ідеології, а також взяв на озброєння багато гуманістичних уявлень з лібералізму, соціалізму, та інших вчень. Треба зазначити, що неоконсервативної ідеології сповідують лише деякі великі політичні партії в країнах західного світу (республіканська в США, консервативна в Великобританії), неоконсерватизм здатен запропонувати людству шлях вирішення існуючих проблем в сфері державного управління та міжособистісних відносин.

На відміну від сучасних доктрин неоконсерватизм не був штучним проектом. Він симбіотично виріс з необхідності політичного і економічного зростання окремих країн і появи ярок національних проектів соціально-економічного відродження.

Література:

4. Бабкіна О. В., Горбатенко В. П. Політологія / О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко. — 3-е вид., перероб., доп. К.: ВЦ «Академія», 2008. — 568 с.
5. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика: [монографія]. — 2-ге вид. — К.: МАУП, 2001. — 384 с.
6. Колодій А. Політологія. Книга перша: Політика і суспільство. Книга друга: Держава і суспільство / А. Колодій, В. Харченко. — К.: «Ніко-центр», 2000. — 584 с.
7. Макаренков Е. В. Политология: Альбом схем / Е. В. Макаренков, В. И. Сушков. — М.: Юрист, 1998. — 208 с.
8. Піча В. М. Політологія: Типові питання та відповіді з лекційного курсу / В. М. Піча, К. М. Левківський. — К.: «Каравела», 2002. — 176 с.
9. Сплющинський Б. В. Історія суспільно-політичної думки: курс лекцій / Б. В. Сплющинський. — К.: Видавництво Європейського університету, 2005. — 453 с.

Шановал К. И. Сущность и базовые ценности неоконсерватизма

В статье исследуются основные подходы к определению сущности неоконсерватизма и основные ценности, которые присущи данной политической идеологии. Проанализированы основные экономические, социальные и политические приоритеты и течения неоконсерватизма.

Ключевые слова: неоконсерватизм, политическая идеология.

Shapoval K. Nature and basic values of neoconservatism

This article examines the main approaches to defining the essence of neoconservatism, and basic values that are inherent in this political ideology. The basic economic, social and political priorities and the main streams of neo-conservatism.

Keywords: *neoconservatism, political ideology.*